

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КРИМІНАЛІСТИЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Матеріали
науково-практичної інтернет-конференції
(29 квітня 2020 року)

ОДЕСА
2020

УДК 343.98:343.95
К82

*Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей, які суттєво
перевищували пропоновані обсяги*

Криміналістичні та психологічні аспекти досудового роз-
слідування: матеріали наук.-практ. інтернет-конф., м. Одеса,
29 квітня 2020 р. Одеса: ОДУВС, 2020. 214 с.

УДК 343.98:343.95

© ОДУВС, 2020

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ СЛІДЧИХ: ПСИХОЛОГІЧНА СКЛАДОВА

Меркулова Ю. В.,

*к. ю. н., доцент, професор кафедри
криміналістики та психології ОДУВС*

Сьогодні все більше постає питання про психологічну компетентність працівників поліції. Оскільки діяльність по розслідуванню злочинів належить до професій «людина-людина», то, безумовно, знання та навички в галузі психології в роботі слідчого мають важливе значення. Якщо проаналізувати навчальні плани слідчих, які проходять підвищення кваліфікації в закладах вищої освіти МВС України, то можна зрозуміти, що той обсяг годин, який виділяється на підвищення психологічної обізнаності недостатній. І як наслідок, фахівці прихо-

дять на свої робочі місця працювати з людьми, не достатньо підготовленими в питаннях психології.

Навчальний план слухача курсів підвищення кваліфікації включає в себе дві дисципліни, психологічної спрямованості: «Стресостійкість» – 4 години та «Комунікативна компетентність» – 6 годин, які входять до нормативної частини. Треба зауважити, що і патрульні поліцейські, і дільничні офіцери поліції, і працівники кримінальної поліції вивчають ті ж дисципліни і в то му же обсязі. Виникає питання, чи є специфіка в діяльності різних служб і чи є необхідність збільшити обсяг годин для слідчих?

Так однією із найважливіших слідчих (розшукових) дій є допит. Допит є найбільш поширеним способом отримання доказів. У той же час допит – одна з найбільш складних слідчих (розшукових) дій; його проведення вимагає від слідчого високої загальної та професійної культури, глибокого знання психології людини. Мета допиту полягає в отриманні повних та об'єктивно відображуючих дійсність показань. Ці показання є джерелом доказів, а фактичні дані, які в них містяться – доказами. [1]

Треба звернути увагу на те, що психологічні прийоми та методи при проведенні допиту підозрюваного, свідка, потерпілого, дитини, людини хворої на невиліковну хворобу та інш. будуть суттєво різнитися, оскільки всі вони мають різні психологічні особливості і знаходяться в різних психічних станах.

Так, підозрюваний, що вчинив кримінальне правопорушення боїться викриття і, звичайно ж, покарання. Це зазвичай діє на психіку гнітюче, може значною мірою придушити волю допитуваного, знизити можливості правильної оцінки обставин, що склалися, погіршити самоконтроль, привести якого у пригнічений, депресивний стан. Страх зазвичай виникає у особи, яка вчинила злочин, задовго до притягнення його до кримінальної відповідальності. Такі психічні стани ускладнюють встановлення з допитуваним психологічного контакту, знижують ефективність тактичних прийомів допиту. [2]

Потерпілому же притаманне сильне душевне хвилювання, збудження, страх, тяжка депресія, обурення, гнів, відчай, розгубленість. Без урахування цих особливостей, їх правильного психологічного аналізу, зняття стресового стану потерпілого важко розраховувати на повноту та правильність його показань. [2, с. 55]

Для уникнення помилок у показаннях потерпілого важливо враховувати особливості сприйняття ним у момент учинення злочину обставин справи, особистості злочинця. Експериментально доведено, що

почуття страху, гніву, сорому, образи та інші, які відчуває потерпілий, можуть сприяти викривленню сприйняття, звужуючи його обсяг, призвести до неправильного оцінювання низки фактів, ознак, деталей. Під час фізіологічного афекту, який часто трапляється в результаті злочинного посягання на особу, в потерпілого затрудняється самоконтроль, правильне оцінювання своїх дій, погіршується сприйняття реальної обстановки [3, с. 24-25].

Психологічний контакт завжди має двосторонній характер, його встановлення і підтримання залежить як від слідчого, так і від допитуваного, хоча ініціатива повинна належати слідчому. Існує двосторонній контакт, в якому допитуваний відчуває, що він становить для слідчого певний інтерес.

Встановлення психологічного контакту вимагає від слідчого знань психології допитуваного. Він повинен враховувати його індивідуально-психологічні особливості, типологічні якості, психічний стан на момент допиту, життєвий досвід та ін.

Тактичні прийоми, спрямовані на встановлення психологічного контакту з допитуваним, ґрунтуються на використанні даних психології, логіки та інших наук.

Отже, слідчий – справжній професіонал повинен володіти глибокими знаннями в галузі психології людини та вміти їх застосовувати на практиці. Так, курсанти та студенти під час навчання вивчають дисципліни психологічного напрямку, але останнім часом відбувається значне скорочення часів на їх вивчення. Саме навчання на курсах підвищення кваліфікації можуть допомогти слідчому поглибити свої знання в галузі психології, а відповідно, з одного боку, підвищити ефективність роботи, а, з другого, її значно полегшити. На нашу думку треба переглянути та розробити навчальні плани слухачів курсів підвищення кваліфікації слідчих з урахуванням специфіки їх професійних обов'язків.

Література

1. http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/1_DISK1/KRIM/html/%D0%93%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%B0_17.htm
2. <http://yport.inf.ua/yuridicheskaya-psihologiya-uchebnoe.html>
3. Глазырин Ф. В. Изучение личности обвиняемого и тактика следственных действий / Глазырин Ф. В. – Свердловск, 1973. – 156 с. 3. Закатов А. А. Тактика допроса потерпевшего / Закатов А. А. – Волгоград, 1976. – 25 с.

Дишкантюк А. О. ПРОБЛЕМА ВАНДАЛИЗМУ В УКРАЇНІ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	125
Добровольська О. О. ДЕЯКІ ФАКТОРИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ.....	129
Дубова К. І. СУБКУЛЬТУРА ЗАСУДЖЕНИХ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ЇЇ ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ.....	131
Єфремова К. О. ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ НЕВСТАНОВЛЕНОГО ЗЛОЧИНЦЯ.....	135
Калиух О. С. ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПРОФІЛЬ ЗЛОЧИНЦЯ: ПІДХОДИ ДО ЙОГО ВИВЧЕННЯ І ПРИЧИНИ СТАНОВЛЕННЯ.....	138
Клімова У. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ...	143
Кобець Н. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ.....	147
Корнійчук Т. Ю. ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ УКРАЇНИ.....	149
Кукош Т. П. ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ СПРИЙНЯТТЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ВІКУ НЕПОВНОЛІТНЬОГО.....	152
Лисенко А. Е. ВИЯВЛЕННЯ НЕПРАВДИВИХ ПОКАЗАНЬ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ...	157
Матієнко Т. В. ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ ПРАВОПОРУШНИКА ЯК ОБ'ЄКТА ПЕРЕГОВОРІВ.....	161
Меркулова Ю. В. ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ СЛІДЧИХ: ПСИХОЛОГІЧНА СКЛАДОВА.....	165
Панасенко Ю. О. ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	168